

Mr. Harm Andries Hendrik Reinders

(Nieuwleusen 15 april 1925 - Utrecht 25 november 2013)

door Jaap van Gelderen

Mr. H.A.H. Reinders was advocaat en procureur in Kampen, de stad waar hij opgroeide en zijn loopbaan afrondde; gestudeerd had hij in Groningen. Vanaf 1993 woonde hij in het Utrechtse. In Kampen liet hij zich weinig meer zien, maar hij behield belangstelling voor de stad die hij als raadslid en wethouder, en anderszins, had gediend. 'Een Kamper jongen, liberaal, maar op een eigen manier', zo zag hij zichzelf. Van 1970-1974 was hij lid van de gemeenteraad onder burgemeester drs. S. van Tuinen, voor de PvdA, vanaf 1971 als (vierde) wethouder; van 1970-1978 was hij lid van de Staten van Overijssel, graag was hij gedeputeerde geworden. Een tweede periode in de gemeenteraad ten tijde van burgemeester H.C. Kleemans, voor de VVD, was van korte duur: 1991-1993. Als voorzitter van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek (OLB) en als lid van de werkgroep tot stichting van de Stichting IJsselacademie (en later als haar bestuurder) zette hij zich in voor het culturele leven van stad en gewest. Geschiedenis was zijn grote passie: de historische publicaties van zijn hand liggen op het snijvlak van zijn wetskennis en bestuurservaring, hij kon daardoor kritische kanttekeningen plaatsen bij 'de stand van zaken' in een kleine stedelijke samenleving, die hij, bij alle gemopper, zeer liefhad. Op 29 november 2013 werd hij te ruste gelegd op de Algemene Begraafplaats De Zandberg te IJsselmuiden, naast twee van zijn kinderen. In de vergadering van de Kamper gemeenteraad op 12 december 2013 werd mr. Reinders met een kort woord herdacht door burgemeester mr. drs. B. Koelewijn.¹

Achtergronden

De ouders, Roelof Reinders (Hoogeveen 1894-Kampen 1959) en Carolina van Zutphen (Apeldoorn 1897-Emmeloord 1979), hadden zich in mei 1931 in Kampen gevestigd. Ze woonden aanvankelijk aan de Buiten Nieuwstraat 7-I, maar verhuisden al spoedig naar de De la Sablonièrekade 20, in de nabijheid van Oorgat en Spijkerkwartier. Hier werd een tweede zoon geboren,

Harm Reinders, omstreeks 1994. Foto Freddy Schinkel.

Hendrik Albertus, die slechts één dag leefde. Harm bleef enig kind. Hij was vernoemd naar zijn beide grootvaders: het broertje naar de grootmoeder van moederszijde, die De Beauveser heette, een naam die een jongen met historische belangstelling moet hebben aangesproken. (En, inderdaad, het verhaal gaat dat hij het 'vroeger' eens had uitgezocht, en uitgekomen was bij... het hof van Versailles!) Aanwijsbaar is dat een kapitein De Beauveser, een adellijke hans, in garnizoen lag te Deventer aan het begin van de 18de eeuw, inderdaad een rechtstreekse voorvader van grootmama. Diens nageslacht, waarvan de adellijkheid binnen enkele generaties in het vergeetboek raakte, bleef in

Deventer wonen. Van Deventer naar Apeldoorn is het niet ver, ook toen niet, de IJssel oversteken: daar woonde een familie Van Zutphen. Kende onze Reinders het verhaal over de 'stamvader' van deze tak: een militair, die in de Volkerenslag van 1812 bij Leipzig was omgekomen bij het in de lucht springen van de brug? De veldslag die de ondergang aankondigde van Napoleon? Zo kunnen de levens van kleine mensen, intussen een veldwachter, een tolgaarder, schilders en behangers, verbonden raken met de grote geschiedenis. Op zondagen - vóór de oorlog uitbrak in 1940 - toog het echtpaar Reinders-van Zutphen met Harm naar opa en oma in Apeldoorn, waar hij de neefjes en nichtjes leerde kennen.

Het voorgeslacht Reinders woonde vanaf het eind van de 16de eeuw in het Drentse Havelte, waar zich de Reindershof bevindt. Een jongere zoon uit de familie, Koop Reinders (1796-1874), trok omstreeks 1820 naar Pesse, waar hij de dochter van de molenaar huwde. Alle oude, interessante, nog bestaande boerderijen waren op den duur eigendom van de familie. Pesse (en Fluitenberg) vielen, ook kerkelijk, onder Ruinen. Koop zette zich, als diaken van Ruinen, in voor de groeiende bevolking van Pesse en omgeving. Zijn zoon Reinder Koops (1826-1884) streefde ernaar dat er een eigen kerkgebouw zou

worden neergezet, de nog bestaande Hervormde kerk (1871). Het proces verliep dermate conflictueus dat hij op den duur vervreemd raakte van de gemeenschap waarvoor hij zich had ingezet. Pesse werd later gemeentelijk onder Hoogeveen gevoegd (Hoogeveen-Noord). Er waren drie zoons uit het huwelijk met Geertje Harms Prakken: Koop, Harm en Hendrik. Koop bleef in Pesse. De jongste werd onderwijzer in Vries (en zijn zoon notaris in Zuidhorn). Harm Reinders (1854-1941), landbouwer te Fluitenberg, was getrouwd met Jentje Roelofs Bakker (1858-1935), en hun zoon, Roelof, ging in het onderwijs, eerst in Nieuwleusen, en vanaf 1931 in de stad Kampen. Een zuster van Roelof, tante Gé, woonde op het laatst van haar leven in Ijsselmuiden, een lieve oudtante voor de jongste generatie Reinders.²

Jeugd in Kampen

Harm Reinders bezocht School A aan het Muntplein (hoofd L. Brouwer) met klassen van zo'n veertig leerlingen. Al jong begon hij een postzegelverzameling en leerde hij het schaakspel.

Doordat hij vaak ziek was, kon hij weinig deelnemen aan lichamelijke oefeningen (in zijn latere leven beschikte hij over een ijzeren conditie). Vader Reinders gold als streng voor zijn leerlingen - ook voor zijn zoon? Hij werkte aan School-B in de Groenestraat, die later zou verhuizen naar de Hanze-wijk (en toen de Avercampschool heette). Verder gaf hij bij het Handelsavondonderwijs les in de Nederlandse taal en ook was hij betrokken bij de Vereniging voor Volksonderwijs. Hij was lid van de Loge Le Profond Silence. Moeder Reinders was lid van het bestuur van de Vereniging voor Vrijzinnig Hervormden in Kampen, die onder voorzitterschap stond van F.B.W. Nusmeier, eigenaar van de fa. Poortenaar, de drogisterij tegenover het toenmalige raadhuis. Harm werd naar de catechisaties gezonden in de Dom van Keulen, Boven Nieuwstraat 83, hoek Morrensteeg, waar meer vrijzinnige activiteiten werden ontplooid. De Vereniging telde toentertijd omstreeks 600 leden. Moeder was trots op de zoon, die goed leren kon. Tot de cultuurhistorische bagage die Reinders in zijn leven vergaarde - en die was fenomenaal groot -, hoorde zeker ook de kennis van de christelijke wortels van Europa. In vakanties bezocht hij graag de Europese Hanzesteden, maar dan ook de kerken en kathedralen.

Na het lager onderwijs werd het Gemeentelijk Lyceum bezocht, gelegen bij Bovenhaven, Villa Mary, en De Engelenbergstichting: afdeling Gymnasium- α . Rector was dr. C.G.B. ten Kate (1901-1972), die Natuurlijke Historie gaf, een bekwaam ornitholoog. Generaties leerlingen bracht hij liefde bij voor

Jeugdfoto van Harm Reinders. 31 december 1932.
Foto: familie Reinders.

de natuurlijke omgeving (waar Kampen zo rijk mee gezegend was). Het lyceum was een microkosmos: het 'ideale' Kampen in het klein. Voorzitter van de curatoren, de toezichthouders, was een gereformeerd hoogleraar (de beminnelijke dr. A.G. Honig). Hebreeuws werd gegeven door de joodse godsdienstleraar (M. Druijff). Het lerarenkorps was zeer gemêleerd: hun namen hebben nog een bekende klank (de β -vakken worden hier overgeslagen). Klassieke talen: dr. M.Th. Hillen, drs. S. Blankert, mevrouw dr. I.G.M. Gerhardt. Moderne talen: J.P.F. Nelck (Frans), dr. C.W.H. Lindenburg (Duits), dra. J.H. van Lessen (Engels en Geschiedenis); mevrouw dr. C. Ypes gaf Nederlandse taal- en Letterkunde, zij werd opgevolgd door P.H. Ligtenberg. Leraar Aardrijkskunde en Geschiedenis was vanaf 1915 H.J.

Moerman (1882-1954), de conrector, die zich verdiepte in de historie van Kampen en daarover publiceerde op wetenschappelijk niveau. Staats- en Handelswetenschappen werden gedoceerd door B.J. Krijgsman uit Zwolle. Natuurlijk was er een amanuensis/conciërge, de befaamde Ten Hove('s). Het hoge, vierkante schoolgebouw werd 'liefkozend' het hok genoemd. (De dichteres Ida Gerhardt schreef over dit hok haar bundel *Sonnetten van een leraar*).³ Onder de leerlingen zaten altijd joodse stadgenootjes en een flink contingent rooms-katholieken en deftig hervormden, van wie er weer velen tot de vrijzinnige richting behoorden. De fabrikantenfamilies stuurden hier hun zonen (en soms ook dochters) heen, de hele elite van het stadje en de middenstand deed evenzo; ook vond men er kinderen van hogere militairen en uit de gegoede boerenstand. (Uitzondering vormde de sterk opkomende kerkelijk-gereformeerde richting: zij had vanaf 1896 een klein, eigen gymnasium, al had de H.B.S.-afdeling van het lyceum ook wel jongeren van gereformeerden huize als leerling. In deze tijd was dit gymnasium, dat een lan-

delijke functie had, in een vleugel van het lyceumbouw gevestigd, de speelplaatsen en hoofdvingen waren echter separaat). Het Lyceum werd bezocht door leerlingen vanuit de wijde omgeving: Genemuiden, Urk, en ook uit Nederlands-Indië. In 1940 waren er 160 leerlingen: 117 jongens en 43 meisjes. Een overzichtelijke kring - in een stad die op 1 januari 1940 20.773 inwoners telde, een licht stijgende lijn. (Pas in 1978 passeerde de stad de magische grens van 30.000 inwoners).

Een politieke leerschool?

Het heeft zin om in dit gedeelte de politieke verhoudingen te schetsen in de stad waar Harm Reinders - die zich op politiek terrein zou begeven - opgroeide. Na de grote ommezwaai in de Nederlandse verhoudingen rond het einde van de Eerste Wereldoorlog (1918): algemeen kiesrecht en de gelijkstelling van het bijzonder onderwijs met het openbaar onderwijs, was in Kampen het liberale front voorgoed doorbroken. Dat proces manifesteerde zich al langer in de stad door de al gesignaleerde opkomst van de gereformeerde richting, die op sociaal en politiek gebied bekwame voorlieden had. De arbeidersbevolking (sigaren en pannen, kleine ambachten) bleef zo - anders als in Deventer - sterk kerkelijk georiënteerd; de georganiseerde socialisten bleven een kleine minderheid. Vanaf 1919 waren er burgemeesters van gereformeerden huize: M. Fernhout, L.K. Okma, H.M. Oldenhof. Goede bestuurders die met verve de problemen van de stad trachtten aan te pakken: de ontwikkeling van plan-Zuid (woningbouw); de afbouw van de rechten van de grootburgers; het aantrekken van nieuwe economische bedrijvigheid; de ontvangst van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders. Zou Kampen een centrumfunctie kunnen vervullen voor het Nieuwe Land? Voorlopig stond er een oorlog voor de deur.

Er waren zeventien raadsleden, verdeeld over de volgende partijen: Anti-Revolutionaire Partij (4); Christelijk-Democratische Unie (1); Christelijk-Historische Unie (3); Rooms-Katholieke Staatspartij (2); Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (3); Staatkundig Gereformeerde Partij (2); Vrijzinnig Democraten (2). Twee wethouders: Herman Krans (ARP) (nutsbedrijven, grondbedrijf) en C. van den Noort (VD) (onderwijs, sociale zaken). Burgemeester Oldenhof beheerde de portefeuilles van financiën en van stadserven en landerijen. Secretaris: H. Bakker (SDAP), opvolger van mr. J. van den Oever (ARP). (De liberale Vrijheidsbond en Verbond voor Nationaal Herstel kregen te weinig stemmen). De Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) had bij de Statenverkiezingen in 1935 4,6 procent en in 1939 2,6 procent van de

Kamper kiezers getrokken. In de Tweede Wereldoorlog zou de democratische orde opgeheven worden; de burgemeester werd verbannen (naar Apeldoorn). Na 1942 werd in rap tempo het publieke leven genazificeerd. De Joodse gemeenschap was toen al gedeporteerd of moest onderduiken. Kampen, strategisch gelegen op een knooppunt van waterwegen en lucht-routes, leverde een flink contingent verzetsmensen (uit alle gezindten). Bovendien lag de in ontwikkeling zijnde Noordoostpolder (NOP) in de directe nabijheid, op een gegeven moment een waar paradijs voor jonge, sterke onderduikers. In november 1944 meerden er aan de Kamper IJsselkade vele schepen aan met bij de grote razzia's in het Westen van het land opgepakte mannen, bestemd voor dwangarbeid: hier lieten de inwoners van Kampen en IJsselmuiden zich van hun beste kant zien, het Rode Kruis voorop.⁴ Hoe de opgroeiende scholier, Harm, die in de gevaarlijke leeftijd kwam om ook zelf voor de *Arbeitseinsatz* te worden opgeroepen (of in ieder geval gedwongen slootjes te graven): hoe hij dit alles waarnam en onderging, is (mij) niet bekend. Wél dat hij daadwerkelijk ondergedoken is geweest in de Noordoostpolder / Kampereiland. Hij is de 'Harm' die figureert in de autobiografische schetsen van Sybren Polet (1924), *Een geschreven leven* uit 2004.

Studie en beroepsarbeid

Reinders werd gerekend tot de 'Jaargroep 1944', maar pas na afloop van de oorlog kon er worden gestudeerd (en groen gelopen). De eindstrijd om de bevrijding van de stad Groningen (12 tot 17 april 1945) was ongemeen fel geweest: Canadese en Poolse troepen tegenover ongeregelde, maar fel van zich afslaan Duitse troepen: straatgevechten, veel executies, bommen en grote branden. De noordelijke en oostelijke (monumentale) huizenrij van de Grote Markt werd verwoest door tankbeschietingen (het beruchte Scholtenshuis waar de Gestapo terroriseerde, en de (gesloten) studentensociëteit *Mutua Fides*, gingen verloren). Delfzyl, aan de Eemsmond, werd pas op 2 mei bevrijd. (Ook de stad Kampen kon op 17 april bevrijd worden door de Canadezen). Het uit 1815 stammende studentencorps, waar Harm Reinders zich aanmeldde, *Vindicat atque Polit* (Handhaaft en Beschaaft), had zich in 1942 opgeheven uit protest tegen de uitsluiting (die was opgelegd door de bezetter) van Joden als lid van het corps. Het trad nu weer te voorschijn: de nieuwelingen van de jaren 1943-1946 konden na een (traditionele) groentijd in snel tempo worden geïnstalleerd. Reinders (rossige krullen, fors van postuur) viel op door zijn soms uitdagende houding, maar ook door zijn bonhomie; een man met een eigen statuur.⁵

Reinders in zijn studententijd, hier als voorzitter van de commissie voor de leeszaal van het Corps VAP.
Foto: familie Reinders.

Vanuit de stad Groningen bezocht Harm in Zuidhorn wel eens het daar wonende notarisgezin Reinders, de neef van zijn vader. Politiek maakte hij de keuze voor de 'doorbraak': de Partij van de Arbeid. In begin 1954 kon met financiële steun van oud-*Vindicaters* een nieuw gebouw geopend worden aan de Grote Markt. Reinders was toen al (in 1953) ingeschreven als advocaat. De reünisten van *Vindicat* organise(e)r(d)en zich in zogenoemde 'kolonies', bij elkaar in de buurt wonende oud-Groningers (Zwolle, Utrecht, bijvoorbeeld). Jaarlijks was er een diner met de jaargroep. Ook hier gold dat Reinders in de laatste jaren van zijn leven zich hoe langer hoe meer terugtrok, maar als er contact was, was het gesprek goed en belangstellend: de jaargroep telde in 2014 nog maar drie leden. Eén van de Groninger vrienden die hij in Kampen weer zou tegenkomen was drs. P.J. Feteris, de apotheker uit de Wilhelminalaan.

Na als stagiair ingewerkt te zijn bij het advocatenkantoor Rutgers in Den Haag, werkte de jonge Reinders vanaf 1953 in het arrondissement Utrecht, op een kantoor in Baarn. In 1957 vestigde hij zich als zelfstandig raadsman in Kampen; nu werd hij ingeschreven op het tableau van het arrondissement Zwolle. Kantoor hield mr. Reinders in de ouderlijke woning aan de De

la Sablonièrekade, in de voorkamer op de eerste verdieping, met uitzicht op de IJssel. In de bredere stadssamenleving was hij penningmeester, zowel van de dierenbescherming, als van de Volksbond tegen Drankmisbruik. Vader Reinders, die met vervroegd pensioen had moeten gaan om gezondheidsredenen, overleed in 1959. In deze tijd hernieuwde Harm Reinders de kennismaking met de advocaat die hem had ingewerkt bij het Haagse kantoor: mr. Hermine Johanne (Herma) Brinkman. Zij waren beiden 35 jaar oud toen ze in 1960 huwden. Mr. Brinkman, een uitstekende leerlinge van het Haagse gymnasium, had in Leiden en Dallas (Texas) gestudeerd. Haar vader was jong overleden en haar moeder was toen hertrouwd met 'pappie' Johannes Poortenaar (oorspronkelijk uit de Kamper familie), een tandarts. Zij speelde tennis op hoog niveau en was een liefhebber van de hippische sport. Na het huwelijk kon het ruime appartement dat zij in Scheveningen bezat, geruild worden (dat was zo de gewoonte in de naoorlogse wereld vanwege de woningnood) met een deel van Villa Mary bij de Bovenhaven in Kampen, eigendom van de familie Berk, die zich in het Haagse wilde vestigen. Zo werd er van de Kade verhuisd naar de Villa, met uitzicht op de Graafschap (en huize Burghout van de koffie-Gunninks). Voor de boekhouding werd een medewerker uit Baarn aangetrokken (de heer J. Tap) en voor het vele typewerk een jongedame uit Kampen, Marietje van Hulzen (1949). Beiden bleven vele jaren in trouwe dienst; zij werd de secretaresse. Na de geboorte van het eerste kind, een zoon, werd omgezien naar een ruimere behuizing: de Wijde Blik, de voormalige burgemeesterswoning? Aarzelend. Toen de voorname woning van notaris mr. J.J. van Melle aan Vloeddijk 106 vrijkwam, recht tegenover de Nieuwe Markt gelegen, waren de echtelieden het snel eens: het huis had een ruime tuin, doorlopend tot aan de Groenestraat. Toen de gemeente Kampen de eigen stoepen langs de woningen wilde saneren, in feite onteigenen voor een habbekrats, procedeerde Reinders, een zaak die hij won: het pand - en dat van enkele medestanders - heeft nog altijd de eigen stoep met pylonen en kettinkjes. Na de eersteling, Roelof (1961-2009), werd een tweeling geboren: dochter Hermy en zoon Jan; het vierde kind, de jongste, werd weer een meisje, Carla (Carla Alexandra). Mr. Brinkman behartigde veelal zaken van kindbescherming en adoptie. Na het kantoor 'Rutgers' in Den Haag had zij als secretaris van de Nederlandse Vereniging van Pleeggezinnen gewerkt, welke zij mede had opgericht, ook had zij de eerste adoptiewet (1956) geannoteerd. Bekend werd zij in Kampen door haar pleidooi om vrouwen als adviseurs te betrekken bij nieuwe woningbouwprojecten. Ze was actief in de plaatselijke VVD;

De panden Vloedijk 106 en 105, waar Reinders zijn woning had en kantoor hield. SNS Historisch Centrum / Frans Walkate Archief. Foto Remy Steller.

de perstribune kende haar als vaste toeschouwer. In Zalk had de familie later een tweede huis De Doeve, aan het Veerpad, buitendijks.

Mr. H.A.H. Reinders behartigde aanvankelijk alle (andere) zaken die in een advocatenpraktijk zo voorkomen: strafzaken, faillissementen, conflicten in de wereld van de arbeid, van de bouw. Klanten kwamen ook van Urk, of uit Zwolle (via het kantoor Benthem). Om het gezinsinkomen te versterken gaf hij jaren les in rechts- en wetskennis op scholen in Zwolle. Op den duur breidden de zaken zich verder uit: mr. J.P. Tuin werd in 1969 de derde, later tweede, partner. Toen er nog meer partners konden worden aangetrokken, werd ook de voorste helft van Vloedijk 105 aangekocht: hier kwam het kantoor, met een doorloop naar 106, in de linkervleugel; het verdere gedeelte bleef familiehuis. Kantoren waren reeds geopend in Emmeloord en Dronten,

die zich later zouden verzelfstandigen. Reinders liet de kantooradministratie op moderne leest schoeien. Enkele confrères: mr. J.R. Dam (1974); mr. R. Giltay (1981); mr. J.R. Laôt (1990), doorgaans waren er vijf, zes advocaten aan de firma verbonden. Mr. Brinkman trok zich in 1980 terug in Zalk, in 1983 werd de echtscheiding uitgesproken. Consequentie was dat Reinders leerde koken, een kunst waarin hij zich bekwaamde, ook voor de huisvrienden. In 1986 overkwam de familie een grote ramp: de jongste dochter, op uitwisseling als middelbaar scholier in de Verenigde Staten, kwam om het leven bij een fataal ongeluk in Florida (door een dronken chauffeur); zij werd begraven op de Algemene Begraafplaats van Kampen in IJsselmuiden. In 1990 bereikte Reinders de pensioengerechtigde leeftijd; op 31 december 1990 werd hij uitgeschreven bij de Zwolse balie. Wel behartigde hij nog enkele lopende zaken. Bovendien ambieerde hij een nieuwe periode in de gemeenteraad, nu voor de VVD, daartoe overgehaald door zijn vriend Henk Krans (1929-2012). Het kantoor verhuisde onder leiding van mr. Tuin naar Broederweg 11, het Jugendstilpand waar de vermaarde mr. S.R. Perrin had gewoond.⁶

De politieke arena

In juni 1970 waren er gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Over de exacte uitslag zou nog stevig gedebatteerd worden: het had maar één stem gescheeld of de KVP had haar tweede zetel verloren ten gunste van de PvdA; de Communistische Partij Nederland (CPN) had net géén zetel behaald. De installatie zou op 1 september plaatsvinden. Toen had men inmiddels, begin augustus, afscheid moeten nemen van burgemeester mr.dr. W.P. Berghuis, na een ambtsperiode van achttien jaar: hij had zich op doktersadvies moeten terugtrekken. Direct na de ontslagaanvraag van Berghuis, eind juli, had de Commissaris van de Koningin te Zwolle de Kamper partijen geconsulteerd. Een benoeming van een nieuwe burgemeester stond te wachten in begin september (mogelijke installatie in november). Gestreefd werd nu om in september tot een zo breed mogelijk college van B en W te komen, dat een afspiegeling zou vormen van de uitslag: combinatie CHU/ARP, PvdA en Gereformeerde Kiezers (GK).

Onder de nieuwelingen in de sterk verjongde raad op 1 september 1970 was mr. Reinders: een nieuwe arena voor hem. Zij legden de eed of belofte af die van trouw aan de wetten en die van zuivering (dat men niet om enig gewin zich beschikbaar had gesteld). Reinders legde de eed af, zijn (aanvankelijk vier) medeleden uit de PvdA de belofte. ARP en CHU waren samengegaan bij de verkiezingen, maar kregen in totaal één zetel minder: zeven. De GK

kregen drie zetels (één meer); de KVP bleef op twee. VVD (één) en SGP (twee) bleven gelijk. Nieuwkomer met één zetel was D66 (H. Bastiaan). In totaal waren er 21 raadsleden. Omdat er geharrewar bleef om die ene stem, verzocht de PvdA bij monde van Reinders om een uitspraak in hoogste instantie. 'Den Haag' besliste dat de partijen onderling het lot moesten werpen: de PvdA won, en had dus nu zes zetels; de KVP één (20 oktober).

Voorgesteld als wethouders werden: A. Fien (CHU), die al eerder wethouder was geweest; drs. S. Hörchner (ARP), ook een nieuweling in de politieke arena; W.H. Dalsem (PvdA), die zich had laten kennen als een uitstekend raadslid. Onzeker was of A. Veltman (GK), die een goede naam had opgebouwd als wethouder van financiën, de zetel weer wilde bezetten. Midden september bedankte hij.⁷ Tableau. Voorlopig bleef het getal wethouders op drie. Reinders had op 1 september de kandidatuur gesteund van Hörchner voor de wethouderspost, maar toen aan hem 'onderwijs en cultuur' werd toegewezen, maakte hij bezwaren: kon een leraar bij het christelijk (middelaar) onderwijs wel onpartijdig zijn als wethouder? Wat stak hierachter? Bezorgdheid om de goede voortgang van het Openbaar onderwijs, met name van het Almere College, zijn oude school? Het Calvijn Lyceum - het voormalige Gereformeerd Gymnasium - had een nieuw gebouw kunnen betrekken dankzij een voortvarend eigen bestuur (1969-1970). Rector W. van Koldam van het Almere had één en andermaal aangedrongen op betere huisvesting. Wel zou er een dependance komen in Dronten (1973), maar het duurde tot 1982 voordat de wens van Van Koldam vervuld kon worden. (De grenzen tussen openbaar en bijzonder werden op het Kamper stadhuis trouwens goed bewaakt door de ambtenaren van onderwijszaken. De aanval van het nieuwe raadslid tegen de nieuwe wethouder was, naar mijn mening, eerder een oude reflex: 'liberaal' versus 'christelijk').

Begin september circuleerden de eerste geruchten waarin de naam van de burgemeester van Dokkum als toekomstige eerste burger van de stad voorkwam. Op 9 november 1970 kwam definitief de benoeming door de Kroon af: drs. Sybren van Tuinen uit Dokkum (57 jaar). 'Zou dat nu de ideale burgemeester zijn? Afwachten maar!', schreef de *Kamper Almanak* (dr. C.N. Fehrmann). Op 24 november volgde de installatie. 'Een goed en geestig spreker en een man die weet wat hij wil.' Voortvarend ging hij te werk. De *blijvende* stekeligheden tussen de PvdA (i.c. Reinders) en de onderwijswethouder werden na het zomerreces van 1971 'elegant' opgelost (Fehrmann) door de verkiezing, met 18 tegen 2 stemmen van Reinders als vierde wethouder (30 september). Het college van burgemeester en wethouders werd een hecht

Discussie in het College. 1974. Geheel rechts (met bril en vuisten onder de kin): wethouder A. Fien; links van hem zittend: mr. H. van den Berg, gemeentesecretaris; drs. S. van Tuinen, burgemeester; staand links met de vinger omhoog wethouder W. Dalsem; midden: John Kummer, gemeentevoorlichter; staand: mr. H.A.H. Reinders. Foto: Henk de Koning.

team. Gemeentesecretaris was in deze periode, sinds maart 1967, mr. H. van den Berg. Wethouder Reinders zou natuurlijk te maken krijgen met oppositie... maar voornamelijk uit eigen kring.

Na veel gesoebat kreeg de nieuwe burgervader in augustus 1972 van de raad groen licht om drie nieuwe ambtenaren aan te trekken: een kabinetschef, C.A.C.M. Nuytens (die zich zou buigen over de komende gewestvorming); een gemeentevoorlichter - het profiel van John Kummer komt ons voor de geest: hij zou promotioneel een ander Kampen op de kaart zetten; en een ambtenaar belast met de monumentenzorg en stadsherstel: ir. Babs (M.E.A.) Rentjes, weldra opgevolgd door ir. Rob G. Busser. Ook trad in deze begin-

periode een nieuwe gemeentearchivaris aan: drs. Dirk van der Vlis. Zijn opdracht was het om de verhuizing voor te bereiden naar een andere locatie van het archief, en tevens om zijn zorg uit te strekken naar de verspreid liggende museale collecties van de stad. Tevens was Van der Vlis de initiatiefnemer van de Vereniging Vrienden van het Kamper Museum (1973). Reinders was vanaf het begin lid.

Wethouder en raadslid

Reinders kreeg in zijn portefeuille de sport en de recreatie; erven en landerijen; het milieubeheer; het beheer van de nutsbedrijven; en dat van het openbaar slachthuis. (Ook in de Staten van Overijssel hamerde hij op milieuvraagstukken: bijvoorbeeld de gevolgen van de komende dijkverzwaring. Hier was hij eensgestes met het Statenlid Gerrit Douma uit Kampen, van de Politieke Partij Radicalen, de PPR.) Enkele punten uit het milieubeleid: het behoud van het historische landschap, in ieder geval van het Kamper gedeelte van de Mastenbroekerpolder. Dit zou niet verwerkelijkt worden: de boeren wilden de ruilverkaveling wél.⁸ De komst - op voorstel van de Zwolse IJsselcentrale - met horizonvervuilende hoogspanningskabels en de vestiging van een energiecentrale op het Kampereiland, dan wel bij Ens in de Noordoostpolder, riep weerstand op bij de wethouder (maar zeker ook in brede lagen van de Kamper bevolking; gevreesd werd zelfs voor de bouw van een centrale voor kernenergie). Reinders: 'Natuurbeheer mag niet afgedaan worden als een hobbyisme van jongens met botaniseertrommels en vlindernetten' (een beeld uit zijn jeugd?). Het is de tijd van allerlei 'aksie'-groepen: Prut, de Ui, de Rode Jeugd, kritische studenten, die steeds verder radicaliseerden. (De strijd tegen de hoogspanningskabels werd verloren: Den Haag beslist uiteindelijk in deze zaken). Een andere zorg op milieugebied was de doorzettende vervuiling van het water in en om de stad. Hierop kwam Reinders in zijn afscheidsspeech uitvoerig terug: de voorstellen (controle op de wijze van lozing) riepen juist uit de hoek van mensen die op de bres wilden staan voor het milieu, tegenstand op, volgens de wethouder 'om oneigenlijke redenen'. Wat hiervan zij, het duidde erop dat de bandbreedte voor hem als wethouder smaller werd. Bij de 'zwembadaffaire' werd dit wel zeer duidelijk.

In juni 1972 werd een sport- en recreatieraad (SRR) geïnstalleerd met twaalf leden en een secretaris. Bureau werd gehouden in Voorstraat 119, dichtbij het Schepentorentje. Reinders was (eerste) voorzitter en werkte hier veel. Het eerst op de rol stond de oplevering van het nieuwe zwembad (novem-

ber 1972) en de planning van een grote sporthal, beiden in het Groene Hart. Had de Nutsspaarbank een forse lening verstrekt voor de bouw van het zwembad, de kosten voor de sporthal werden mede gefinancierd uit een kleine verhoging van de nutstarieven (gas, water en licht). Deze verhoging, op voorstel van Reinders opgelegd, was noodzakelijk geweest om uit handen te blijven van Gedeputeerde Staten (anders zou de stad onder curatele komen); maar het voorstel om een flink deel van de meeropbrengst voor de sporthal te besteden, kwam niet van hem, maar van W. Brink (PvdA). Het werd aangenomen door een meerderheid in de raad. Rond het zwembad ontstonden onenigheden over de exploitatie (particulier of gemeentelijk), over wie badmeester zou worden. Het ging heen en weer. De vraag kwam op: had de sportraad nu de bevoegdheid te beslissen, of bleef de beslissingsbevoegdheid aan de raad? B en W kozen uiteindelijk voor particuliere exploitatie, en de oprichting van een NV Sportfondsenbad. De Afdeling Kampen-IJsselmuiden van de PvdA sommeerde Reinders (december 1973) zich te voegen in de partijdiscipline: volgens de partij moest de exploitatie gemeentelijk worden. Als felste tegenstander trad H. Bastiaan van D66 op, nota bene lid van de SRR. Toen de wethouder in april 1974 alle betrokkenen bijeenriep voor uitleg en nader beraad over het gekozen beleid (dat uiteindelijk in de raad was gesanctioneerd), werd deze bijeenkomst geboycot. 'Gechicaneer' (Fehrmann).

De beide PvdA-wethouders, Dalsem en Reinders namen afzonderlijk van elkaar het besluit zich niet meer beschikbaar te stellen voor een nieuwe ronde in de Kamper politiek die moest ingaan in 1974. In Kampen ging rond dat Nieuw Links het van links had gewonnen. Bezwaren kwamen ook uit de hoek van welsprekende woordvoerders uit Brunnepe en de Hanzewijk: werd op het stadhuis niet alle aandacht gegeven aan het herstel van de oude stad, ten koste van de buitenwijken? Van Tuinen verdedigde hartstochtelijk het beleid: eerst het hart van de stad, die op vele plekken danig verpauperd was geraakt, aanpakken! Hij werd hierin gesteund door de wethouders (december 1973) en menige inwoner van de binnenstad.⁹

Reinders zou in de nadagen van zijn ambt nog een rolletje spelen in de zogenoemde 'balpenaffaire', die de landelijke pers zou halen. In juni (1974) werden er gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Grote winnaar was H. Bastiaan, die (toen bleek dat landelijk D66 zo goed als weggevaagd was) bij de Statenverkiezingen een nieuwe partij had opgericht: Gemeente Belangen (GB), goed voor 3 zetels. Als er enkele stemmen meer voor de PvdA waren geweest, had men één zetel meer gekregen; nu ging die zetel naar het Gereformeerd

Politiek Verbond (de GPV was nieuw in de raad). Besloten werd tot een hertelling en inderdaad: de PvdA kreeg die zetel (C.A. Kranenburg). Reinders had evenwel ontdekt dat in de Flevowijk (op West) gestemd was met een rode balpen in plaats van het wettelijk voorgeschreven rode potlood. Waren die stemmen wel geldig? Het GPV vroeg een herstemming, zeer tegen de zin van de PvdA. Den Haag was het hier uiteindelijk meer eens: in de Flevowijk zou herstemming plaatsvinden. Alle betrokkenen gingen op tournee in deze wijk, het resultaat was dat Kranenburg werd gekozen én L.H. van Dijk (van 't Boekhuis) voor de GPV. Een AR/CHU-er won nu met voorkeurstemmen ten koste van de kandidaat die eerst was gekozen! Bij de verdeling van de wethoudersposten was de PvdA (5 zetels) de verliezer, zij werd buiten het College gehouden. H. Bastiaan werd wethouder en drs. R. Kruidhof (GK, 2 zetels). A. Fien en S. Hörchner behielden hun post in het college van B en W. Er trad ook een nieuwe sportraad aan.

Afscheid van Dalsem en Reinders werd genomen in de raad van 19 september 1974. Van Tuinen hield een sympathieke speech: hij had met dit team best door willen gaan. Dalsem was een bestuurlijke vriend geworden, juist ook door zijn zelfstandig oordeel en formidabele inzet. Dalsem kon beslist geen vazal genoemd worden van de eerste burger. In het antwoord van Dalsem leest men de ingehouden emotie: hij had bedankt vanwege het optreden van zijn eigen fractie (naar zijn mening gesteund of gemanipuleerd door lieden zonder politieke verantwoordelijkheid): hij kon daaraan niet meedoen. Reinders werd geprezen om zijn werkkraft ('Waar haalt u de tijd vandaan?' - naast de familie, de Staten, het kegelen en schaken; de advocatenpraktijk). Alle nota's, notities, kattedelletjes met suggesties en inspiraties - ze zitten, hoopt Van Tuinen, alle in de dossiers. 'Er was bijna geen onderwerp of u werkte zich erin' - met een scherpe geest en juridisch vernuft, mede gevoed door historische belangstelling, met een tikkeltje 'nostalgie' (Van Tuinen). 'U woont in een huis, een ambtswoning waardig' (het College vergaderde er wel); 'en u bent in deze stad echt thuis.' Van Tuinen noemt dat de 'klokslaggeest' - die verbood te veel naar Zwolle te kijken, eerder naar de nieuwe polders als het om gewestvorming ging (waar immers in deze jaren een begin mee werd gemaakt). 'Gezellig, sfeerschepend, nieuwsgierig, heerlijk lobbyend. Pierend, prikkend en pestend (!); solistisch optredend. Hardnekkig, nooit een zaak willen verliezen...' - 'Ook gij hebt u evenals wethouder Dalsem, zeer verdienstelijk gemaakt.' In een lange antwoordspeech, waarin Reinders enkele beleidspunten voor de toekomst aandraagt, valt het zinnetje op: 'Ik neem nu afscheid van deze zetel

zonder bitterheid.' Achteraf kan men zeggen dat de tegenstanders van 'de regent' Van Tuinen (de weerstand was al begonnen vóór zijn komst), via de band van de 'regenteske' Reinders en de 'bestuurder' Dalsem, hun gelijk probeerden te halen: hen kon men immers wegstemmen, of het bestuurlijke leven zo zuur mogelijk maken, een burgemeester niet!

Bij Reinders' vervroegde terugtreden in september 1993 uit de raad werd het woord gevoerd door burgemeester H.C. Kleemans. Deze refereerde aan de jaren waarin de wethouder van destijds in de vuurlinie had gelegen, en hij memoreerde diens harde leerschool in een tijd van doorgaande polarisatie. Echter: 'U nam afscheid met een milde, vriendelijke speech.' Voor de 'zeer onafhankelijke en de aparte opstelling' van het raadslid had Kleemans steeds respect gehad. Namens het stadsbestuur - secretaris was sinds 1987 mr. O. Pol -, kreeg Reinders een acryltekening van Marc de Klijn, docent aan de kunstacademie. In zijn dankwoord maakt hij gewag van zijn soms lastige optreden, zijn vele interrupties; dat was niet kwaad bedoeld, ook niet wanneer hij 'scherp' was. Voor zijn mederaadsleden had hij steeds het diepste respect gehad, hij roemde hun dossierkennis. Kampen zou hij blijven volgen.

De IJsselacademie

Drs. Sybren van Tuinen, oud-leraar geschiedenis en bestuurder van de *Fryske Akademy* te Leeuwarden, had voor de regio waar hij zich zou vestigen een soortgelijke Academie op het oog. In de raad van het nieuwgevormde gewest Zwolle peilde Van Tuinen of er belangstelling bestond voor een dergelijk bovenregionaal instituut. Zijn initiatief vond daar onmiddellijk weerklank (januari 1975); ook stelde hij terzelfder tijd de gemeenteraad van Kampen op de hoogte. Historische en actuele vraagstukken samenhangend met de regio zouden in samenhangen bestudeerd kunnen worden. De notitie voor het gewest werd door hem nader uitgewerkt (juli). Voor ogen stond een werkgemeenschap van academici en amateurs. Het toenmalige college - wethouder van cultuur was drs. S. Hörchner - stelde de raad op 5 augustus 1975 voor een onderzoek in te stellen naar 'de levensvatbaarheid voor een in de IJssel-Vechtdelta te vestigen Akademie' en voor dat onderzoek gelden te vóteren. Op 1 april 1976 zou een afsluitend rapport moeten verschijnen. Een aantal Overijsselaars, zorgvuldig geselecteerd door Van Tuinen, moest het plan verder uitwerken. De instelling van de werkgroep vond plaats op 20 november 1975, tijdens een bezoek aan Leeuwarden. De groep telde zestien leden, onder wie acht uit Kampen. Men begon, met enige ondersteuning uit het ambtelijk apparaat (een klein kamertje) met het inventa-

riseren van de mogelijkheden van een dergelijk instituut. Secretaris werd de punctuele Barend Meijer, de bibliothecaris van de Theologische Hogeschool 'Broederweg'. Van Tuinen had Reinders goed leren kennen als cultureel geïnteresseerd mens, bovendien had hij juridische kennis, en was hij Statenlid; verder lagen de mannen elkaar, en wisten ze wat ze aan elkaar hadden.

De Kamper raad aarzelde en aarzelde, debatteerde en debatteerde, zag er wel wat in, soms veel, maar weigert ten slotte (met 12 tegen 8) gelden te voteren (18 december 1976). De fractie van de PvdA was tegen, uitgezonderd mw. Mieke Bijlsma: zij was vóór, met enig voorbehoud (de vergadering had tot 03.55 uur geduurd). Het ooilam van burgemeester Van Tuinen leek verscheurd te zullen worden. Uiteindelijk zouden op 27 januari 1977 toch de gelden ter beschikking worden gesteld door de gemeenteraad. Dat was wonderlijk gelopen: het decembervoorstel werd door Algemene Zaken opnieuw ingediend voor de januarivergadering! Er zou 15.000 gulden voor het onderzoek gereserveerd worden (zonder consequenties voor de latere jaren). De Kamper leden van de werkgroep: Peter Bos; ir. F.L. Dijksterhuis; dr. P.J. Ente; drs. J. van Gelderen; prof. J. Kamphuis; B. Meijer; C.A.C.M. Nuijstens en mr. H.A.H. Reinders, schreven op 21 december 1976 een brief aan de raad om mogelijke misverstanden weg te nemen: het ging om de financiering van een aanloopjaar, waarin het voornaamste doel was zich van financiële steun van particulieren en overheidslichamen te verzekeren. Het zou ook beslist niet een gemeentelijke zaak voor Kampen worden: er werd gestreefd te komen tot een stichtingsvorm die haar activiteiten over een groter gebied uit zou strekken. Geef de IJsselakademie een kans!' Reinders had in het *Rode Contact* van december 1976 een pleidooi gevoerd voor de IJA en allerlei misverstanden getracht op te ruimen. Hij inventariseerde de mogelijkheden die zo'n Akademie zou kunnen bieden, ook als het niet een heel gróót instituut zou worden (aan menskracht) en ook merkte hij op, dat in den lande (de Koninklijke Academie van Wetenschappen, de Universiteiten van Groningen en Utrecht, bijvoorbeeld), dergelijke initiatieven moreel werden gesteund. Hij gaf ook duidelijk de voordelen aan van het samenwerken van wetenschappers en amateurs, de laatste zouden over de drempel geholpen worden om hun vergaarde kennis op verantwoorde wijze te publiceren.¹⁰

Toen Kampen zo overnacht overstag was gegaan, kon er een bestuur gevormd worden, een administratie worden opgezet (mw. H. Reisinger) en een redactie samengesteld, om nog in 1977 een eerste proeve uit te geven van wat de

Akademie voor ogen stond. Reinders had zitting in de werkgroep, het bestuur, en in de redactie, en ook hielp hij mee andere overheidslichamen over te halen in het project te stappen met een jaarlijkse subsidie. Op 11 augustus 1977 kon de stichting worden opgericht: de acte werd verleden voor notaris P. Pel in de raadszaal van het Kamper raadhuis aan de Oudestraat. Half oktober 1977 voteerden Gedeputeerde Staten van Overijssel 30.000 gulden aan subsidie (jaarlijks), gevolgd door de Noordoostpolder, november 1977. Anderen volgden en zo ging de IJsselakademie een pioniersfase in, waarin taken werden afgebakend, voorlopige geografische grenzen getrokken, de wetenschappelijke standaard moest worden bepaald, en gezorgd moest worden voor (financiële) consolidatie. Konden er werkgroepen worden geformeerd? Een wetenschappelijk directeur en een redacteur werden beoogd, naast de administratieve kracht(en).

Reinders werkte mee aan de redactiecommissie van de eerste twee bundels, samen met dr.ir. P.J. Ente, bodemkundige van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders; drs. J. van Gelderen, wetenschappelijk assistent kerkgeschiedenis van de Theologische Hogeschool, Oudestraat; prof. J. Kamphuis, hoogleraar kerkgeschiedenis en kerkrecht van de Theologische Hogeschool, Broederweg. De inhoud van de bundels, die werden uitgegeven door Waanders, was gevarieerd: geschiedenis en kerkgeschiedenis, taal en letterkunde, geologie, archeologie, flora en fauna, bouwkunde, sociologie. Reinders leverde voor de tweede bundel een case study over de merkwaardige verhouding, juridisch gezien, van een pachtboer met het Kamper gemeentebestuur: deze werd geacht jaagplicht te hebben (met paarden) voor de schepen die de monding van de IJssel in- en uitvoeren. Een kolfje naar zijn hand. In de eerste bundel werd meegewerkt door de archeoloog H.R. Reinders (1941) uit Lelystad, verbonden aan de Rijksdienst IJsselmeerpolders (die gevraagd was door Piet Ente), een neef (uit Zuidhorn) van Reinders (in 1988 hoogleraar archeologie in Groningen).

Cultuurhistorische bijdragen

Mr. Reinders werd na zijn aftreden als wethouder voorzitter van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek (OLB), gevestigd in het Gotisch Huis aan de Oudestraat. Hij werd de opvolger van prof.dr. J.C. de Moor uit 't Harde (hoogleraar Semitische talen aan de Theologische Hogeschool, Oudestraat). Secretaris was mw. N.M. van der Hoeven-Stefels (IJsselmuiden), directeur mw. J. van Assen. Het lid van het bestuur dr. R.J. Kolman (oud-secretaris) had een grondig rapport geschreven over de toekomst van de bibliotheek. Het

zou tot 1993 duren (in de nadagen van Reinders in Kampen) dat hij de eerste paal kon slaan van het nieuwe gebouw in het Groene Hart (dat intussen aardig vol begon te raken). Zijn opvolger als voorzitter werd de beminlijke Jan Nap, de bioloog. Bij de Vrienden van het Museum werd Reinders lid van de redactie van De Panne, het verenigingsorgaan. Hij hield enkele lezingen voor de vereniging. Traag formulerend en gebarend met pijp en bril liep hij heen en weer voor zijn publiek, dat hem graag hoorde spreken; de man met de borstelige wenkbrauwen. Als vorser in de Kamper archieven bracht hij regelmatig een donderdagavond door in het Gemeentearchief (dat vanonder de Schepenzaal verhuisd was naar het gebouw aan de Molenstraat waar vroeger de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders had gezeten). Zo ontstonden zijn bijdragen aan de *Kamper Almanak* en aan de tweede bundel van de IJsselacademie (1978). Ontspanning vond hij bij bridgedrives. Toen in 1977 het bestuur van de Kamper Roei- en Zeilvereniging De IJssel de leden bijeenriep om te overleggen over de opheffing van de club, kwam de oud-wethouder van sport naar de bijeenkomst. Hij pleitte met anderen voor een doorstart van de uit 1909 daterende club. Nostalgie? Enthousiast ging het vernieuwde bestuur aan de slag (Gerrit Douma, Harm Reinders, Sjoerd Haagsma, Piet Bruins, Gerard Bos, Paulien Boele). Er kwam een nieuwe ligplaats voor het botenhuis, aan het Ganzendiep (de IJssel werd te gevaarlijk voor het roeien). Het aantal leden liep op door de toevloed van studenten. Reinders schreef in het clubblad over de geschiedenis: het elitaire begin, de watersportdagen in de jaren dertig; de naoorlogse opbloei en neergang. In 1984 werd vrolijk en verwachtingsvol het 75-jarig bestaan gevierd. Het ambtsgebed bij de aanvang van de vergaderingen van de gemeenteraad stelde hij aan de orde in de *Kamper Almanak* 1975/76. Bij de vaststelling van de begroting 1972 had de fractie van de PvdA het ambtsgebed al ter discussie gesteld. De besprekingen hadden echter niet geleid tot een afschaffing, noch tot een verandering van de tekst. Wel werd besloten dat ieder zou blijven zitten, en alleen de voorzitter zou staan bij het lezen van het formuliergebed. In het korte Almanakartikel ging Reinders in op de geschiedenis van het ambtsgebed en hoe het in Kampen was ingevoerd, in 1928. (Er was enige concurrentie tussen de AR, CH, RKSP enerzijds en de 'jonge', uit 1918 daterende, Staatkundig Gereformeerden, later: SGP). Het raadslid J.H. Kok, de uitgever, stelde een tekst voor met een in hedendaagse oren wel wat plechtstatige klank, maar waarin toch niet gepolemiseerd werd. Deze tekst werd gemoderniseerd, aangescherpt én aangevuld in 1952, met een bede aan het slot; dit op aandringen van de 'jonge' gereformeerden (de vrijge-

maakten): ‘om Jezus’ wil’, wat het gebed exclusief christelijk maakte. Ook de toenmalige nog ‘jonge’ PvdA had in 1952 vóór gestemd: mogelijk door de invloed van de doorbraakchristenen in de PvdA (aldus Reinders). Reinders betreunde het dat het debat in 1972 niet dieper was gegaan dan over een maatregel van orde (ieder blijft keurig zitten: niet weglopen of later komen, wat voorkwam), en dat niet doorgestoten was tot meer achterliggende vragen of een dergelijk gebed niet in strijd is met de volkssoevereiniteit (waarop het gezag van de democratisch gekozen raadsleden immers rust). Bij de vorming van de gemeente Kampen samen met de gemeente IJsselmuiden in 2001 is deze ‘tere kwestie’ (J.H. Kok) nogmaals aan de orde gesteld, nu door de interim-burgemeester H. Sybesma. Hij was, hoewel belijdend christen (en lid van het CDA), geen voorstander van het publieke ambtsgebed: een gebed hoort in de binnenkamer. Deze opvatting was (toen) een brug te ver, zodat het ambtsgebed in deze vorm is gebleven. Het historische betoog van Reinders blijft dus tot op de dag van vandaag van waarde.

De toekomst van ‘zijn’ Almere College bleef hem bezighouden. In afwachting van een andere locatie verdiepte hij zich in de bouwgeschiedenis (begonnen in 1882) van het ‘oude’ gebouw. De speurtocht naar de handelingen van de raad, het beleid en alle overwegingen van de betrokken partijen, levert een boeiend verhaal op, dat zó ook licht werpt op dergelijke processen in het heden; het verscheen in de *Kamper Almanak* voor 1977/78. De gebrekkige afwatering en riolering van de (latere) Ebbingestraten werd een case study naar het gevoerde waterbeleid van de gemeente aan het eind van de 19de eeuw, met alle ‘ups’ en ‘downs’. Het werd opgenomen in de *Kamper Almanak* voor 1989 en stamt dus uit de periode dat Reinders weer een zetel in de raad ambieerde, na een moeilijke periode in zijn persoonlijke leven. De fraaiste studie van zijn hand is het leesverslag in de *Kamper Courant* over het jaar 1876. Hier is Reinders op z’n best: hij brengt het bestuurlijke leven, het dagelijkse reilen en zeilen, in de stad van zijn genegenheid, tot leven. De advocaat heeft een fraaie pen van schrijven. Hij voelde zich een schakel in de generaties: opgroeiend in de jaren dertig had hij over de ouden nog horen spreken, en nu gaf hij dat door aan de jongeren van nu. Even laat hij zich in het hart kijken bij de volgende passage:

‘...het stadhuis. Daar zetelden burgemeester De la Sablonière, nogal autoritair, wethouder Van Romunde, katholiek, zwijgend in de raad, en wethouder Boele, actief, opvliegend, paternalistisch, sociaal; allen Kamper jongens, allen liberaal maar op eigen manier. D.J. Hissink was de secretaris.’¹¹

Mr. Reinders: een liberaal én een socialist (maar hij legt de eed af), actief, opvliegend, vasthoudend, eindelijk: berustend zonder bitterheid, hoewel hij nog steeds flink kon mopperen. Zijn einde was vrede.

Noten

1. Hier wil ik dank zeggen aan de velen die mij bereidwillig informatie verschaften, vooral de naaste familieleden. De rangschikking van de feiten en de voorstelling van zaken blijft uiteraard geheel voor mijn verantwoording. Geraadpleegd werden: de *Kamper Almanakken* (voornamelijk het voorwerk en de kronieken); de *Handelingen van de Raad van de Gemeente Kampen*, en voorts zoals aangegeven. Over deze periodes: Jan ten Hove, “‘Wij gelooven nog aan Kampens toekomst...’”. Beeld van een provinciestad in de 19de en 20ste eeuw’, in: Jeroen Kummer, e.a. (red.), *Geschiedenis van Kampen. Deel 2 ‘Zij zijn Kampers...’* (Kampen 2001) 91-210. Over de periode 1920-1970, p. 153-186, en over de periode 1970-2000, p. 187-210.
2. Voor de familie Van Zutphen raadpleegde ik [www.genlias](http://www.genlias.nl) (en een neef uit Apeldoorn); voor de familie Reinders: H.R. Reinders en H.T. Waterbolk, ‘Archeologie en geschiedenis van Pesse. 2. De middeleeuwse kapel van Bultinge’, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 126 (2009) 203-213; H.M. Luning, ‘Pesse en de stichting van de hervormde kerk’, *De Veenmol* 22: 4 (2005) 203-215. Met dank aan prof. H.R. Reinders te Groningen.
3. Cf. Jeroen Kummer, ‘Mijn prachtige, mijn hondse baan. De dichteres Ida Gerhardt in Kampen’, *Kamper Almanak* (1996) 137-155. De schoolfoto van het Gemeentelijk Lyceum in 1940: *Kamper Almanak* (2005) tussen p. 161-167. Voor enkele aanvullingen en een nummering: Jeroen Kummer, ‘Een schoolfoto herzien’, *Kamper Almanak* (2006) 177-181.
4. In 1990 verscheen: Daan van Driel en Jaap van Gelderen, *Kinderen verhalen van de oorlog. Kampen 1940-1945* (Kampen 1990), waar ook jongeren vertellen over het Lyceum in oorlogstijd.
5. Cf. Rien van den Heuvel, *De ernst van het spel. Een relaas over het 165 jaar oude studentencorps ‘Vindicat atque Polit’* (Groningen 1981).
6. Cf. André Troost, ‘Het gedegen bevolkingsonderzoek 1940 door Samuel Richard Perrin: een man met een visie’, *Kamper Almanak* (2013) 29-38.
7. Op de achtergrond speelden de kerkelijke verdeelheden in de Gereformeerde Kerk Vrij-gemaakt (GKV) in deze jaren. De plaatselijke politieke partij GK werd na de Tweede Wereldoorlog opgericht; de GPV (een landelijke partij) kreeg later vastere voet in de stad. Toen de GKV uiteen brak vormde de GK zich om tot Reformatorische Politieke Federatie (RPF); de GPV kwam nu ook in de raad.
8. Cf. G.Th. Rothuizen, *De adem van de cultuur. Ethiek en landschap* (Kampen 1977) (in samenwerking met een groep studenten).
9. Voor de visie op de binnenstad, zie: S. van Tuinen, ‘Kampen, een stedenbouwkundige verkenning’, in: J. van Gelderen, J. Plomp, W.C. Veenendaal (red.), *Honderd plus tien. De Gereformeerde*

Kerken in Nederland en haar hogeschool te Kampen. Een bundel opstellen en impressies (Kampen 1975) 176-186. De burgemeester prijst de inbreng in de discussies van de PPR (Politieke Partij Radicalen) en het GPV, p. 184.

10. Voor de verwijzingen uit dit gedeelte wordt verwezen naar de bijgevoegde lijst met publicaties.
11. 'Een "ville morte" aan de Zuiderzee' *Historisch Tijdschrift voor de IJsseldelta* 39-1, (2014), 7-15

Publicaties van historische aard

- 'Het ambtsgebed in de Kamper Gemeenteraad', *Kamper Almanak* (1975/76) 225-231.
- 'De IJsselakademie. Opheldering van misverstanden', *Het Rode Contact*, P.v.d.A.-orgaan, afdeling Kampen, december 1976 (opgenomen als Bijlage IV in: *Rapport van de studiecmissie IJsselakademie* (februari 1977) 43-46).
- 'Een "ville morte" aan de Zuiderzee? Dat dacht u, maar ... het is anders. Terugblik op Kampen van eeuw geleden', *Kamper Nieuwsblad* d.d. 30 december 1976 (ook opgenomen in: *Historisch Tijdschrift voor de IJsseldelta* 39: 1 (2014), 7-15.
- 'Een nieuw gebouw voor Gymnasium en H.B.S., in 1882', *Kamper Almanak* (1977/78) 253-262.
- 'Een oneigenlijke pachtvoorwaarde en een koppige paardeboer', in: P.J. Ente e.a. (red.), *Bijdragen uit het land van IJssel en Vecht. 2e Bundel IJsselakademie* (Zwolle 1978) 83-93.
- 'Geschiedenis van de Kamper Roei- en Zeilvereniging "De IJssel"', enkele bijdragen in het clubblad van de KRZ, 1986 (zie ook: Hans Wiersma, *Hink-stap-sprong door de petite histoire van Kampen en IJsselmuiden* (Kampen 1999) 63-65.
- 'Van Spuisloot tot Ebbingestraten', *Kamper Almanak* (1989) 155-173.
- 'Een en ander uit de raadshandelingen van het jaar 1893'. Causerie gehouden in de openbare vergadering van de Raad van Kampen, 30 september 1993 (*Handelingen van de Raad der gemeente Kampen*, d.d. 3 september 1993).